

Vukics András: A hagyományos mese szellemi valósága

Megjelent: Magyar Hüperion II/4. /2004/

Folytatása következik: Magyar Hüperion III/3.

Záhonyi András összefoglalója, értékelése és vitaindítója

*A ? a vitatható megállapításokat jelöli***I. Vukics írásának összefoglalója**

A tradicionális szellem megnyilvánulásai sokrétűek — ám ebben a sokrétűségben EGYség tükröződik.

A tradicionális világ egyik különös terméke a mese (mely horizontálisan és vertikálisan is tagolt).

A korábbi kutatók nem adták meg a mesének az őt megillető szellemi-intellektuális rangot.

A R. Guénon-t, J. Evolá-t (és az idegen szavakat) kedvelő szerző a — szerinte pontatlan¹ — „népme-

¹ Vukics a „varázsmese” és a „tündérmese” megnevezést is elfogadhatónak tartja.

Felmerül azonban a kérdés: ki érzi-tudja jobban a felső világot: a természettel szoros kapcsolatban élő nép (pásztor, paraszt, földműves), aki az időjárás előrejelzésekor, a pontos idő megállapításakor is az „égre néz” – vagy a **spekuláló** értelmiségi (mintapéldánya a „nyugati típusú, absztrakciókedvelő tudós”, a távcsőbe belenézni nem hajlandó, dogmatikusan földközéppontúságot hirdető középkori papság)?

A néphagyomány egyszerűbb. „népi alapú” csoportosítása: **NÉPMESE**: domináns férfi főszerep – (univerzális világ-egyetem) – **SZELLEMISSÉG**

NÉPDAL: domináns női főszerep – (elementáris – 5 elem, pentatónia) – **TESTISÉG**

HŐSÉNEK (betyárballada): kizárólagos férfi főszerep – (középső világ. Nap, nappal /fény/) – **LELKISÉG**

NÉPBALLADA: kizárólagos női főszerep – (Hold, éjszaka /sötétség/) – **LELKISÉG**.

Mindez teljesebb képet ad, mint a „nyugati elméleti mesekutatók” (Friedel Lenz, a Grimm-testvérek /évszakváltáskonceptió/, Vlagyimir Propp, Erich Fromm, J. F. Grant Duff, Rudolf Steiner /antropozófiai iskola/) modelljei.

A hónapok (időbeli) 12-es rendszerének (térbeli) csillagképek, a hét (időbeli) 7-es rendszerének a (térbeli) naprendszer bolygói feleltethetők meg. Mindezek az **analógiák** a tájékozódást segítik.

A **ciklikus időszemlélet** tágabb keretrendszert biztosít, mint a kizárólagosan „lineáris” (egyirányba haladó, „fejlődő”) modell.

Értelmiségiék „továbbgondolásai”:

Kustár Zsuzsa szerint a népdalok motívumfűző rendje az álomlogika.

Vámos Ferenc az iráni, Szántai Lajos a buddhista **kozmosz (tér-idő)** felfogáshoz kapcsolja népmese-elemzéseit.

se” helyett a **tradicionális** mese kifejezést használja.

A mítosz és a legenda alakjai kizárólag történelmi személyek elvont szublimációi (a történelmi módszer modern követői szerint).

Léteznek azonban magasabb, metafizikai valóságok is. (Ezeket a szimbólum és a mítosz „elhomályosítja”, így azok sérülten jelennek meg.)

Megeshet, hogy a történelemben bizonyos struktúrákra a fantázia ösztönösen a mítosz vonásait viszi át (ennek alapja, a valóság szimbolikussá vált, a szimbólum pedig valósággá). ... A 'mítosz' alkotja az elsődleges elemet.²

A **király** magasabb rendű valóságnak felel meg. A történelem csak megfelelő feltételek teljesülésekor válik mitikussá. (A mítosz és a mese a legmagasabb szellemi valóságokat szimbolizálja.)

A szellem Isten egy arculata. Ez a Szent Szellem a megnyilvánult világgal kapcsolatba lép.

A valódi autonómia nem arrogáns önkényesség, és a valódi uralom nem brutális elnyomás, hatalmaskodás.

A szellem akciója bármely területen a **RENDEZÉS**, kozmifikálás (kozmosz-szerűsítés) értelmében történik. Csak bizonyos szegmenseiben vezet racionálisan megragadható rendhez, egyebütt a racionalitást meghaladóan nyilvánul meg.

A szellemi út egyre tökéletesebb tettek sorozata.

A szellem tradicionálisan a kozmológia és az antropológia közös gyökérprincipiuma. Benne meghaladásra kerül a különbségtétel az én és a más, a

(A Berze Nagy János útján elinduló) Pap Gábor szerint az **Állatöv (Zodiákus)**, az **asztrálmítoszi keretek** nem a **klasszikus görög-római (indoeurópai) műveltség termékei** – a kelta Glastonbury-Zodiákus, a Tasszili-fennsík „nagy istenségei” is ezt támasztják alá. Jankovics Marcell elemzése során a **térbeli** sajátosságokat megjelenítő csillagképekre fekteti a fő hangsúlyt.

² Vukics A.: *W. Shakespeare szakrális történetírása*. A Tradíció ösvényei, Budapest, 2012.

benső és a külső valóság, ember és kozmosz között.

A **szétválasztottság** nem oka a szenvedésnek és betegségnek, hanem maga az. A szellemi út az ebből történő transzcendens gyógyulásra törekszik.

A megnyilvánulás első fokozata az „univerzális intellektus”.

Az **archetípusok** a lét általános szintjéhez tartozó valóságok. Nem absztrakciók (?), hanem egységbe integráló realitások.

Az ember személyfeletti princípiuma (paramátmá³ – pl. Gawain) és az inkarnálódott személyiség (dzsívátmá³ – pl. Lancelot) egyívású **kettős**ként jelennek meg bizonyos mesékben. Az elsővel esnek meg a **kalandok**, a másik csupán akkor avatkozik be, amikor **kritikusra** fordul a helyzet.

A Grimm-testvérek meséiben néhány kivételtől eltekintve nem találkozunk „rossz” királlyal⁴. Ha

³ E két fogalom a **hindu hagyományban** jelenik meg. Paramátmá: az emberi személy személyfeletti princípiuma. Dzsívátmá: az inkarnálódott személyiség.

⁴ A **hagyományos monarchiában** virtuálisan **mindenki király**. (Lásd a **Szent Korona alattvalóinak** egyenrangúságát, melynek alapja – a hűbéri alárendelés helyett – a **mellérendelés**.) Benedek Elek szerzői meséje (*A csudafa*) motívumok káosza, s a forradalmi szabadkőművesség által okozott megbetegedésről árulkodik.

A terápiás célú meseszerzés a gyógyszer-tabletták beadásának mintájára a mese egyszerű felolvasását javasolja (automatikus tudatalatti hatás). Megfigyelhető azonban, hogy míg a valódi mesék univerzálisan pozitívak, addig e **pszichológista kreálmányok** kifejezetten negatív hatást képesek kifejteni az adott lelki problémában nem érintett **gyermek**ekben. **Alapvetően elhibázott tehát** a tradicionális mesék pszichológista megközelítése.

A modern pszichológiai megközelítés mechanizmusai szünetesnek: a diagnosztikában annyiféle „megbetegedés” van, ahány eset...

(A modern ember – és **modern tudománya** – nem érti már a lelket, de a szellemet se... A lelket tekinti az ember végső vagy meghatározó valóságának. A diszkurzív elmét meg önkényesen kiemeli a lélek tartományából és piederstálra állítja. Úgy tartja, hogy ez a rész alkalmas a lélek megismerésére, s e tartományban is ok-okozatiság érvényesül.)

A **SZELLEMI EMBER**re nem érvényes a modern pszichológia. C. G. **Jungot** (elismerve komoly műveltségét) azért kritizálja Vukics, mert szerinte az archetípusok a **kollektív tudatalattiban** eredeznek (nem pedig a **SZELLEMBEN**).

A **fejlődésemélet** bűvkörében gondolkodó Jung kizárólag a **racionalitást** képes tudatnak tekinteni, s összekeveri a primitívet a primordiálissal. Nála az anya-

szegénylegény a főhős, ő is király akar lenni. A későbbi mesegyűjtésekben a királyfit felváltja a kiskondás, s a **király** egyre gyakrabban **negatív szerepben** tűnik fel. Nem zárható ki, hogy ebben

archetípus a végső valóság rangjára emelkedik, amelyre hagyományosan **középpont-szimbólumok** (Paradicsom, Mennyei Királyság, város) utalnak. Ám ezek valójában **férfias**, uralmi jellegűek!

Jung legjellemzőbb **tévedése**, hogy a /szellemi/ szűz-szerető, a /természeti/ anya és a /szellemellenes/ boszorkány alkotta **hármasságot** egyazon archetípusból eredeztetni: az **anyából**. A szűz-szerető azonban egyáltalán nem anya! A Szent Szűz a Szent Szellem menyasszonya, s egyedül az Istenfiút szüli – meghaladva a természeti anyaságot. Nem primitív és nem promiszkuus.

Megj.: Az uralkodói (*Regina*) és a bölcsességet képviselő (*Sophia*) szerepek még szóba se kerültek...

A **jungianizmus** megközelítése intellektuálisnak tűnik olyanok szemében, akik nincsenek tisztában a valódi intellektus mibenlétével. Megtermékenyítően képes hatni a kizárólag vagy döntően „feminin”, sőt „matrisztikus” spiritualitást tételező területre (így az antropológiára, a modern ezoterika ágazataira). Ezen irányzat Vukics szerint egy **modern tévedésből** következik.

Egy lelki defektus – pl. anyakomplexus – jelenthet-e pozitívumot (pl. gazdag vallásos érzelmvilágot)? Vukics válasza: **nem!**

A **görög istenek** gyakran paradox módon viselkednek és erkölcsileg nem feddhetetlenek? Ez csak egy értelmezés a sok közül. (?)

Megj.: Zeus pl. tipikusan az alárendelő férfiuralom megjelenítője!

A **hagyományos mese és mítosz** egyaránt szellemi-intellektuális tartalmakat hordozó **archetipikus történet**.

A **mítosz** erősen kötődik valamely tradicionális formához (istenvilághoz, alvilághoz). Történeti időhöz, földrajzhoz és genealógiához is kötött. Összefüggő **ciklusokat** (lásd leszármazási láncok) alkot.

A mese ezzel szemben időtől, tértől és genealógiától kevésbé függ. A mesehősök és **-helyszínek** gyakran **névtelenek** (vagy a mitikusnál kevésbé konkrét neveket viselnek).

A tradicionális mesék e függetlensége formafeletti séget jelent.

A mítosz jobban kötődik az individualitáshoz. Abban meghaladja a mesét, hogy egyszerre szimbolikus és konkrét formában jeleníti meg a szellemi utat (küzdelmet, célt). Ez mitikus konkrétságot jelent. Óriási támaszték a tradicionális világban a természet átszellemisítéséhez.

Vukics nem fogadja el azt a bevett elképzelést, miszerint a hagyományos mesék (csupán) mítoszok töredékei lennének.

a **gyűjtők politikai beállítottsága** is szerepet játszik és tükröződik.

Megj.: Jacob és Wilhelm Grimm is 18. századi „romantikus” (mese)szerző — tehát „a szerzői mesék kritikája” rájuk is vonatkozik!

A „fejlett” és „kulturált” nyugati ember saját magasabbrendűségébe vetett megingathatatlan hitéből fakadóan lenézően (és sajnálattal) tekint a valósi gondolatot (*megj.:* és a természettiszteletet) fontosnak tartó civilizációkra.

Megj.: Ez különösen igaz a 21. századra!

A történelem(tudomány) modern felfogása

Az események egymásra következése: gazdasági érdekek által vezérelt áramlat!

Ez roppant ártalmas! Van magasabbrendű összetevő (is)!

Az oroszán és a Nap analógiában állnak egymással (lásd még az arany-Nap- király megfeleltetést).

A szimbológia a racionalitást felülről érinti. Lehet beszélni az archetípusokról és szimbólumaikról, de racionális diskurzussal egyetlen szimbólum sem mérhető ki. (Lásd R. Guénon könyvét a *keresztről*).

A szent szövegek (s azok teremtéstörténeteinek) kommentárjai kimeríthetetlenek. /Ezek a befogadó intellektuális szintje szerinti értelmezések./

A modern irodalmi metaforák egyazon létsíkban maradván /személyre, korszakra stb. szabottan/ mutatnak „valami másra”.

A szimbólum (jelkép) élő, racionális jelentésén túlmutató, organikus valóság.

A király leggyakrabban maga a szellem (a királyfik, királylányok pedig szellemi törekvők).

A mese és **mítosz**, amennyiben archetípust jelenít meg, **igazabb**, mint a közönséges, evilági történetek.

Melyik a régebbi? Nem lényeges — csupán azok számára, akik nem tudják a szimbólumot (jelképet) önmagukra vonatkoztatni.

Vukics tételezi az **elbeszélés primordinális formáját**, amely egyesíti a kiemelt pozitívumokat; fellette áll térnek és időnek. (A továbbiakban a **narráció** ezen archetipikus formájával foglalkozik. A mese nála a mítoszt is magában foglalja.)

A **népi eredet elleni** legdöntőbb érv a nagy mesék archetipikus⁵ mivolta. Az archetípusok és szim-

bólumaik (jelképek) tudásának letéteményese nem a nép, hanem a magasabb, szellemi kaszt. A hagyományos mesék ugyan a népnek is, ám nem csak a népről szólnak.

Tipikus meseelemek:

szegénylegény főhős: kivételes sors/inkarnáció (a mese végén királlyá válik);

állattá születés (lásd Grimm-testvérek: *Sünöm János*), burokban születés,

eladatás a gonosznak/ördögnek (Grimm-testvérek: *A sellő a tóban*);

óriás általi táplálás, vadász általi neveltetés az erdőben, **haramiák** között töltött gyermekkor,

kincses barlang — 'Alá ad-Dín (egy szegény szabó semmirekellő fia) és a bűvös lámpa.

Félreértés, hogy mindez sem jobb életre való ködös (evilági) vágyakozás — sem irányulás a királyság megdöntésére.

Megj.: Ez **alarendelő gondolkodást** feltételez — az erőszakos (árja, sémi) hódítások előtt azonban **létezett egy mellérendelő** (vészhelyzetben egymást feltétel nélkül segítő) szemléletmód is.

Az így gondolkodók többségének eszébe sem jutott, hogy a szerszámokat **embergyilkolásra** is fel lehet használni. Ez is lett a vesztük...

A **mesék** határozottan igenlik a hagyományos társadalmi berendezkedést. (Emeld fel magad szellemileg, spirituálisan legyél király, illetve királyné!)

FÉLREÉRTÉS, hogy a mesékben mindig a gyenge győz. Azok nem a gyengeség és alacsonyrendűség apoteózisai. **Az okosabb, a rátermettebb, a társait vész esetén is segíteni tudó lesz a mesehős!**

A szellemi út sohasem volt és nem is lehet (pusztán) **kollektív tapasztalat**

Ám tapasztalatait le lehet fordítani a **tömegek** számára. Ezt teszik pl. a **vallások**.

Sahrijár király **ezeregy éjszakán** keresztül **Sahrazád meséjét** hallgatja.

Ha a **magas kasztok** vettek is át a köznéptől kulturális elemeket, azok eredetileg **nem „népiek” voltak** (vagy nem a „népi” elem volt bennük döntő (ahogy a „népmesék” esetében sem). (?))

az állatövi jegyekhez rendelt jellemzőkkel is le lehet írni, így az említett „magasabb szellemi kasztba” a nép táltosait, gyógyítóit, mesemondóit is érdemes beleértetni.

⁵ *Megj.:* A megjelenített (általános, tipikus) tulajdonságokat

Csupán a **modern korban** jutunk el odáig, hogy a „magas”, ám valójában szellemileg jobbra kiüresedett (tradícióit, inspirációs **forrásait már elvesztett**) **kultúra** az akkor szellemileg már magasabb rendű **népi kultúrához fordul inspirációért** (lásd **Bartók** zenéjét). (?)

Az **írásbeliség** — paradox módon — már ezirányba mutatott, s a nyomtatott könyv elterjedése tovább fokozta e tendenciát.

A **polgárság** megerősödése, az „**értelmiség**” mint kultúraformáló elem megjelenése is így hatott. Lerombolta az áthagyományozás és előadás természetes (alapvetően **szóbeli**) **közegét**, a társadalmi **hierarchia felsőbb szintjein az emberek egyre kevésbé** érezték önmagukra vonatkozathatónak a **mitológiát** (a „föld elemet” képviselő **nép szintjére** mindez a „romlás” csak lassan szivárgott le).

Megj.: A **népet** voltaképpen meg kellett (volna) szüntetni, hogy a társadalom alsó rétegeiben lényegi változás legyen (lásd később pl. **Ceaușescu falurombolási programját** 1989-ben, mely szerencsére nem valósult meg!).

Guénon elmélete az ún. **folklore-ról**

A hagyományok népi szintjén korábbi, magasabb tradíciók ezoterikus elemei jelennek meg. Az adott hagyomány hanyatlásának küszöbén tudatosan a **népre** (mint tudatalatti kollektív emlékezetre) bízta az átmentésre szánt doktrínákat.

Vukics modelljei a továbbgondolásra:

1., A folklore egyes szellemi szimbólumai univerzálisabbak, semhogy egyedi hagyományokhoz köthetők lennének. A tradíció a népi hagyományt is képes olyan mértékben áthatni, hogy megjelenhetnek tisztán a **szellemi útra** vonatkozó utalások.

2., A mese nem kizárólag a nép sajátja (lásd lovagi mítoszok, pl. Artúr-ciklusok, Trisztán-regék kelta eredetű maradványai). A **mesék őrzői** az egyszerű népnél jóval inkább **tudatában lehetnek valódi tartalmuknak**.

Ezek az elemek tehát korántsem csak egyfajta lunáris, tudattalan kollektív emlékezetben éltek tovább.

3., Történetileg semmiféle folytonosság nincs az átadásban (sőt képviselőiben sem). Mindez szub-

tilis módon zajlik, a közönséges emberi tapasztalás számára rejtett módon. (Helye a kozmosz szubtilis tartománya, mely az emberi lélek makrokosmikus megfelelője, a „tündérvilág”).

A „szellemvilág” nem holmi párhuzamos univerzum (mely a „durva-fizikai világgal” egyezően működik). Viszonyuk olyan, mint a léleké és a testé. A szubtilis tartomány jóval kevésbé van alávetve a tér és az idő feltételeinek.

Bizonyos személyek — bárdok, ének- és mesemondók — „lényként” megtapasztalhatják e tartomány egyes entitásait, így azok ismét felszínre tör/het/nek. Az így áthagyományozott meséket joggal nevezhetjük **tündérmeséknek**.

A modern ember igen mostohán bánik a hagyományos kulturális kincsekkel. Alulértékeli, nem érti a lényegét (pl. a sötét cél érdekében kiagyalt történeteket is „mesének” nevezi).

Következmény: a könyvesboltok polcain roskadoznak ugyan a(z ál)meséskönyvek, a mai embernek mégis alig van esélye megismerni a „valódi meséket”.

Mesét nem lehet „csak úgy” írni!

A mese nem az egyén önkifejezésének területe.

A 19. századra az „írók” és „költők” döntő többségéből kivészett a valódi szellemi tartalmak iránti érzékenység. Az akkortájt meginduló népi gyűjtéseknek hála, szerencsére találkozhattak a népmesével, a népzenevel, a néptáncsal.

A nagymértékben dekadens irodalomba új vért ömlesztetni a mesék (románcok, balladák stb.) formájában lehetett.

Az egyénieskedés a „meseírásban” azonban a legtöbb esetben a hagyományos elemek rovására ment (még a híres meseíró, **H. C. Andersen** esetében is).

„*A vadhattyúk*” c. meséjében pl. epizódról epizódra visszaköszön Grimmék „*A hat hattyú*” c. meséje. A bátyjait megváltani igyekvő leány mágiikus(nak tekinthető) munkája azonban a közönséges munka és szorgalom apoteózisává válik Andersen „feldolgozásában”.

A modern pszichológia egyre tudatosabb „alkalmazása” és a **hagyományellenes propaganda** (pl. a királyság intézményének nyílt „gyalázása”) **jellegző tünetei a modern meséknek**.

A mesék modern exegétái hajlamosak saját szájuk íze (saját közönséges logikájuk, erkölcsük) szerint bővíteni azokat. Az események túlzott részlete-

zése (pl. a hősök gondolataié) is evilágba rántja le a meséket.

Gyermekeknél az igazi mesék akkor is varázslatos hatást képesek elérni, ha bennük sok minden ismeretlen számukra (mintha a gyermeknek lenne látens intuíciója olyan archetípusokról is, mint a király, a királylány, az aranykastély — melyekről a mai ember alig rendelkezik tapasztalatokkal).

A „fordítások” örve alatt is gyakran megjelennek torzítások.

A Grimm-mesék egyetlen hiteles és teljes magyar fordítását Adamik L. és Márton L. végezte el (Magvető, Bp., 1989).

Jó példát jelentenek az irodalmi feldolgozásra **Shakespeare** drámái. (Ugyanis itt is a transzcendens az inspiráció forrása.)

Valójában új — de nem modern — **mitológiára** lenne szükség, amelyet a mai szellemileg ébredni képes ember önmagára tudna vonatkoztatni. Ennek megalkotásához kizárólag a nagy tradicionális mesékhez lehetne visszanyúlni.

Nem szerencsés az sem, ha az előadásmód túlzottan népies. (?)

2. Értékelés

A **természettől**, a gyakorlati tevékenységtől **elszakadt értelmiségi** nem néz fel naponta az égre (a rádióból, tévéből értesül arról, hogy milyen lesz az időjárás, a csillagok járásából szabad szemmel levont következtetéseket pedig lenézi).

Giordano Brunót is ilyen dogmákat gyártó és tisztelő „értelmiségiek” ítélték halálra — pedig a dogmával (a geocentrikus világmodellel) volt a baj.

A tradicionális(an nemzetközi) iskola képviselőinek (köztük Vukicsnak) sokoldalú felkészültségét, sziporkázó szellemiségét, műveltségét nagyra értékeljük. Úgy látjuk azonban, hogy a természet „lenézése” és az eltávolodás a magyar hagyománytól (az indoeurópai kultúra túlzott tisztelése) veszélyes irányt kínál a mai magyarságnak. Volna Vukicsnak is mit újratanulni a lenézett paraszttól, juhásztól, kanásztól. Pl. jól hangzó idegen és komplikált (pl. indoárja) elméletek idézése helyett magyarságot, kasztrendszer helyett emberi egyenlőséget (mellérendelést).

A magyar tradicionalisták továbblépését („fejlődését”) segítő szükségességnek tartjuk, hogy

felhívjuk figyelmét néhány, általuk elhanyagolt kérdésre.

A **magyar példát csak néha felhozó Vukicsnak** figyelmébe ajánljuk pl.

a Szent László legenda freskóképeit,
az égi szarvasvadászatot (Jankovics Marcell remekül írta le),
Csontváry Kosztká Tivadar, a „Napút festője” képeit,
Bárány Péter magyar pszichológiáját,
Gyárfás Ágnes meseelemzéseit.

A megoldást a szakrális fejedelemség (pl. a Szent Korona eszmerendszerének) visszaállítása, a mellérendelő gondolkodás térnyerése, az igazságos társadalmi rend jelenthetné — nem pedig az agresszív férfisovinizmus, a magukat önkényesen kiválasztottnak tekintők jogtalan uralmának burkolt dicsőítése.

A virtuális értékmérőt /az aranyfedezet nélküli papírpénzt/ bevezető, majd annak nyomtatási jogát kisajátító erőket sokan ma már „sátáninak” nevezik.

Megalapozatlan dolog az anyaghoz (materia) fogalmilag kapcsolódó nőiség-anyaság (mater) ürügyén a szellemi szintből kizárni a nőiséget (a feminin minőséget)⁶, s azt kizárólag az erőszak, a (fizikai) erő megtestesítőihez kapcsolni.

A feminin (női) és a masculin (férfi) oldal ugyanis EGYÜTT képviseli a szellemi minőséget!

3. A jövő útja: a szellemi útra való visszatalálás

(Vitaindító gondolatok)

A visszatalálás segédeszközei: a megmaradt mitikus történetek, mesék.

Most újból idézzük Vukics lényeges megállapítását (amellyel messzemenően egyetértünk):

⁶ Valóban a spiritualitás feminin felfogása-e a tévedések gyökérok?

Észrevételünk: Az emberiség történetében az alárendelés, a gyilkoló fegyver megjelenése és alkalmazása jelenti a szellemi-erkölcsi hanyatlás kezdetét!

Megj.: A télre tartalékoló földművestől könnyű fegyverrel elvenni tartalékait — hasonlóan a „rabszolgává tett” indiántól az aranyát, a galád módon lefegyverzett Magyarországtól területeit, könnyű alulértékelné az angol ipari munkástömegek munkaerejét /s így kizsákmányolni őket — ugyanúgy, mint a volt szocialista országok dolgozóit manapság az EU keretein belül stb./.

Mesét nem lehet „csak úgy” írni!

Nem városi emberek modern meséit kellene kisgyermekünknek felolvasnunk, hanem az ősi, természethez kapcsolódó mintatörténeteinket!

Közös gondolkodással talán eljuthatunk-e odáig, hogy megértsük: hogyan születtek régen az ősi tündérmesék, tradicionális mesék?

Kizárólag a szellemi kasztok beavatottjainak fejében születtek-e meg — vagy a **nép fiai** (a maguk közül kikerülő szellemi vezetői) is alkothattak örök tanulságokat, humoros tanpéldákat tartalmazó mesetörténeteket?

A magasabb kasztok kulturális elemeinek nép általi asszimilálását szinte minden kutató teljesen természetes folyamatnak tekinti.

A „szellemileg” elkorcsosult (pl. szélsőségesen materialistává vált) mai városiakok elfelejtették az őshagyományt — így felébredt képviselői a „néptől” kénytelenek visszatanulni azt.

Ezt írta le tanulmányában Vukics. Mi azonban ki vennénk a „kénytelenek” szót. Helyette inkább

”örömmel tapasztalták, hogy van még kitől (visszatanulni azt)”. A parasztság (földművelők, állattenyésztők) vele született intelligenciája ugyanis még mentes attól a spekulatív gondolkodástól, amely a nem termelőket (értelmiség, papság, uralkodó osztályok, uralkodók stb.) az anyagi javak és a hatalom /szinte minden áron való/ megszerzésére, megtartására sarkallja.

Megi: Az urbánus-népies ellentét, a László András - Pap Gábor konfliktus is tulajdonképpen erről szól (kiemelkedő műveltségű, briliánsan gondolkodó emberek vitája, melynek tétje: ki szabja majd meg a szellemi irányt a jövő generációja számára).

Akkor miért kellene kizárni, hogy a népnek (az értelmiség kialakulása előtt a munkából a részét egyenlően és igazságosan kivevő) tagjai

— pl. az archaikus népi vallásosság, a természettel meglévő szoros kapcsolat révén — is alkothattak örök tanulságokat tartalmazó „mesét”?

***

Kőrösi Mária

Két nyár Albániában

A 80-as, 90-es években a magyarok jól megismerték a Dalmát tengerpartot, mert Jugoszláviában olcsón és jól lehetett nyaralni, de Albániába szinte senki sem járt. Ez az ország elzárkózva, a kommunista ügynökrendszer prédája lett. Kőrösi Mária férje révén, mint vendég két éven át egy-egy augusztusi hónapot töltött Albánia tengerparti városában Durresban. A férje állami szerződés révén gyárépítésen fáradozott ott, kollégáival együtt.

A könyvnek nincs sok előzménye. Mi magyarok, legtöbbször Albániára utaló friss értesüléseinket az Odüsszeiából merítettük, mert valahol, errefelé képzeltük el Itakhát, Pénelopé és Odüsszeusz otthonát. Kőrösi Mária felkészült az útra és talált is egy könyvet báró Nopcsa Ferenc tudományos munkáit, meg 1918-tól 1940-ig kiadott gróf Teleky Pál és társai balkán kutatásainak közléseit a MTA kiadásában.

Beszámolója során őket szólította meg az író, meg a klasszikus szerzőket, akik nem fukarkodtak

az Adriai és a Jón tenger melléki kies fekvésű vidék leírásával. Sőt a mitológiájára is kitértek.

Strabon Geographikáját számtalanszor idézte az író, de Nopcsa Ferenc és Teleky Pál is hasonlóan járt el, ők is mindig a klasszikusokhoz fordultak, mivel Albánia kiesett az Isten markából és fehér folt maradt az európai kultúrtörténet térképén.

Boldogan olvastam a beszámolót, mert a friss benyomások, melyeket kulturáltan, de könnyedén, finom eleganciával mesélt el a szerző, mindig összetalálkoztak egy-egy klasszikus író vagy filozófus „tudósításával”. Olvasta Strabónnál, hogy Nymphaionnál van egy tüzet lövellő szikla, amely alatt meleg víz és aszfaltbánya bugyog, s úgy tűnik, mintha az aszfaltos talaj lángolna. Az aszfalt soha nem fogy ki, mert a gödrökbe behányt föld újra aszfalttá alakul. És ez ma is így működik.

Sok jó barát szerepel a műben albánok, magyarok, sok érdekes vendéglátást mesélt el az író, ahol a keleti szokások uralkodtak, keleti öltözékben jelentek meg a háziasszonyok és az albán hölgyek.

Különleges, mély emberi kapcsolat fűzte Artánhoz, aki eleinte kísérőjük volt. Artan jellemében megtalálhatóak az albánok jellembeli jó tulajdonságai és formajegyei. Két nyár Albániában Artánnal és Artan nélkül... fogalmaztam meg magamban a mű tárgyát. Egy délután vendégségben, egy kislánytól kerti virágokat kapott „Artan egy mélyen behajló ágról érett fügét szakít és kínálja nekem. Visszanéztemben az egyik csodálatosan épen maradt vázáról Penelopé int felém...” (87. oldal). Artan a gépkocsit vezette, de mindig volt

velük egy-egy albán kolléga, akik kötelező módon jelentéseket írtak róluk.

Szép, színes képek egészítik ki a szöveget és teszik még vonzóbbá a könyvet, amely nem úti beszámoló, hanem jó hosszú novella, irodalmi élmény. Írói mintavétel ügynöki kelepcebe zárt jobb sorsra érdemes kis országról, ahol a jelentések iszapjából is kivirágzik a szépség és az érzelem.

Köszönöm szépen Körösi Máriának a dedikált kötetet és az élményt, amelyet olvasásra nyújtott.
(Szerk.)

Durrës – Tirana – Budapest 1994.

***

Fister Mária Magdolna

Alagutak balladája

Titkok ösvényén I.

Lapzártakor kaptuk kézhez a szépen megírt, megszerkesztett, információban gazdag könyvet, melynek hátsó borítólapjáról közöljük az ismertetést, mert szeretnénk, ha olvasóink mielőbb hírt kapnának a megjelent műről.

A könyv egy többrészesre tervezett sorozat — a TITKOK ÖSVÉNYÉN — első kötete, amelynek munkacíme *Cigléd a titokzatos pálos hely* volt.

Cigléd a Kárpát-medencében fellelhető sok-sok Mária-kegyhely egyike. Szentkúttal, kápolnával, kálváriával, egykor itt élő fehér barátokhoz és több irányba vezető alagutakhoz kötődő legendákkal. Részlet egy 1851-ben megjelent könyvből:

„A ciglédi kegyhely másik fontos objektuma a fakeszteszt a Góré-domb tövében. Itt voltak valaha a remetebárlangok, és az állítólagos alagút bejárata. Alagút...a szájhagyomány szerint több irányba vezetett, mégpedig négy irányba: 1. Az esztergomi várba a Duna alatt; 2. a lévai várba, tehát a Garam vize alatt; 3. a szőgyéni templomhoz (ma már romokban hever a régi templom); 4. a kúrti templomhoz. A szájhagyomány szerint az alagút föld-alatti vonalát a föld fölött bizonyos távolságokban fakeszteszt jelezték. Az alagút bejárata még a XX. század elején fölismerhető volt, be lehetett menni néhány métert az omladékig.”

Könyvünk e legendák nyomában indul el. Az alagutak nem a mondott irányba, hanem a környék régmúltjába, több ezer éves, máig virágzó, szalagokkal lengedező hagyományokhoz, vezetéknevekkel ”dokumentált” dicső történelmi múlthoz és az ősi Istenképhez, annak ma is élő tiszteletéhez vezetnek.

A szerző Kálmány Lajostól Ipolyi Arnoldig faggatja a régi korok tudósait, de arra a kérdésre, hogy ki is az a Kedd Asszonya, és kit is tisztelünk a Kisasszonynap virasztásával, nem lel megnyugtató választ. Mígnem sok-sok áttétellel a nagymájától tanult archaikus ima Világtenger fogalma és az ókorból ránk maradt Kék kő vagy Blau-tábla segítségével és az előttünk járó nagy tudású régészasszony, Torma Zsófia-, valamint a Miskolci Magyarságtudományi Tanszék kutatóinak munkássága által közelebb került a megfejtéshez.

Az „időalagút” egy-egy állomásán kiderül honnan is ered az esküvői torta mennyasszonyi ruhába öltöztetett babájának hagyománya, rejteki üzenettel szól a Miska-kancsó, és megmutatjuk melyik az a ház, amelyet a „kutyafejű törökök” által az alagútban munkára rabul tartott asszony kiszabadulása után a keresményéből építtetett.

További könyvismertető helyett meghívjuk a kedves olvasót, utazzunk el együtt ebbe a különös világba, keressük meg együtt az igaz történelmünk fényes csillagait!

(Szerk.)